

MUHAMMED-İ HİCAZÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE
“İKİ DİLENCİ” * ADLI HİKÂYESİ

Mohammad Hejazi's Life, Literary Personality and His Story Named
“Two Beggars”

(Makale Geliş Tarihi: 20. 04. 2018 / Kabul Tarihi: 07. 06. 2018)

Nurgül KINA**

Öz

Muhammed-i Hicazî, (1279-1352 hş./1900-1974) çağdaş İran edebiyatının tanınmış roman ve hikâye yazarlarından birisidir. Aristokrat bir aileye mensup olan Hicazî, aynı zamanda senarist, tercüman, politikacı ve gazetecidir. Hicazî, İran'da Batılı roman tarzını başlatanlardan birisidir. İngilizce ve Fransızca'yı iyi düzeyde bilen yazarın Fransızca birkaç hikâye ve makalesi de vardır. “Humâ” (1307 hş./1926), “Perîçehr” (1309 hş./1928) ve “Zîbâ” (1309 hş./1930) adlı romantik romanlar yazmıştır. Romantik tarzda yazdığı “Âyîne” (1312 hş./1933) adlı mecmuasında, doksan dört kısa hikâye bulunmaktadır. Onun hikâyeleri ve romanları, genel olarak zamanın sosyal bozukluğunu ve seçkin kadınların nazarında aşkı tanıtmaktadır. Kadınların ruhsal hayatlarındaki meselelere başka bir türlü tutkun olup onları tahlil eden İran'ın üst sınıf, ünlü roman yazarlarından birisi olan Hicazî'nin en güzel eseri “Zîbâ” olarak bilinmektedir. O, İranlı edebiyatçılar ve yazarlar arasında Sa'dî-yi Şîrâzî'ye oldukça ilgi duymuştur. Bu makalede Muhammed-i Hicazî'nin hayatı, edebî kişiliği, eserleri hakkında kısaca bilgi verildikten sonra yazarın çeşitli tarzda kaleme aldığı “İki Dilenci” adlı kısa hikâyesinin tercümesine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş İran Edebiyatı, Muhammed-i Hicazî, Kısa Hikâye, İki Dilenci.

Abstract

Mohammad Hejazi (1279-1352 hş./1900-1974) is one of the most known novelist and story writers of modern Iran literature. Hejazi, who has an aristocrat family, is also a screenwriter, translator, politician and journalist. Hejazi is one of the people in Iran that starts Western novel style. The author, who knows

* “İki Dilenci” (Do Gedâ) adlı kısa hikâye, Muhammed-i Hicazî'nin Âyîne (Ayna) adlı mecmuasının (1. cilt, Çâphâne-i Ofset-i Gulşen, 18. baskı, Tahran, 1352 hş.) 70-73. sayfaları ile Prof. Dr. Nimet Yıldırım'ın Mutûn-i Mu'âsir-i Fârsî, (Erzurum, 2011) adlı kitabının 3-6. sayfaları arasında bulunmaktadır.

** Dr., nurgulkina@windowslive.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5942-7736>

English and French very well, has a couple of stories and articles in French. He wrote romantic novels named “Humâ” (1307 hş./1926), “Periçeher” (1309 hş./1928) and “Zibâ” (1309 hş./1930). In his romantic styled journal named “Âyine” (1312 hş./1933), there is ninety four short stories. His stories and novels generally introduces that period’s social defect and love in the sight of distinguished women. Hejazi’s, who is one of the most popular writers of Iran and part of its upper class and addicted to problems in women’s lives and analyzes them, most beautiful work is known as “Zibâ”. He was showed interest to “Shadi Shirazi” between Iranian literary people and writers. In this article, Mohammad Hejazi’s life, literary personality and a brief information about his works have given and after that the translation of his short story named “Two Beggars” which is written in critical style.

Keywords: Modern Iran Literature, Mohammad Hejazi, Short Story, Two Beggars.

I. Giriş

19. yüzyılda İrandaki batılılaşma hareketleri gazete, dergi neşriyatı, çeviri faaliyetleri, üniversitelerin açılışı dilde sadeleşmeye ve yeni edebî türlerin doğmasına sebep olmuştur. Klasik İran Edebiyatı’nda daha çok manzum olarak yazılan hikâyeye, Batı edebiyatlarının etkisiyle biçim değiştirmeye başlamıştı (Kantar, 1999: s. 7).

İnsan ve toplum hayatını tasvir eden Avrupalı tarzda ilk kısa hikâyelere geçiş, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki yıllarda Seyyid Muhammed Ali Cemâlzâde’nin 1300 hş./1921 yılında Berlin’de basılan ve altı hikâyeden oluşan “Yekî Bûd Yekî Nebûd” (Bir Varmış Bir Yokmuş) adlı mecmuasının yayınladığı zamanda ortaya çıktı. ((Kantar, 1999: s. 7; Yâhakkî, 1388: s. 234; Yâhakkî, 1376: s. 196). Murteza Muşfik-i Kazımî de ilk sosyal romanı “Tehrân-i Mehûf”i, (Korkunç Tahran) 1300 hş./1921 yılında yayınladı. Daha sonraları her biri Rızâ Şâh’ın sıkıntılı döneminin sosyal yönlerinden bir yönü kendisinde taşıyan başka birkaç roman, da bu hikâyenin etkisi altında ortaya çıktı. Bu dönemin en meşhur sosyal romanları sırasıyla şöyledir:

*Her üçü de Abbâs-i Halîlî’nin yazdığı “Rûzîgâr-i Siyâh” (Kara Dönem), “İntikâm (Öç)” ve “Esrâr-i Şeb” (Gecenin Sırrı),

*Yahyâ Dovletâbâdî’den “Şehrnaz”,

*Sen’atîzâde Kirmânî’den “Mecma’-i Divânegân” (Delilerin Toplanma Yeri),

*Rebî’-yi Ensârî’den “Cinâyât-i Beşer” (İnsanoğlu Cinayetleri) ya da “Âdemfurûşân-i Karn-i Bîstom” (Yirminci Yüzyılın Adam Satıcıları) (Yâhakkî, 1388: s. 234; Yâhakkî, 1376: s. 196).

Birleşmiş Milletler Şurası, sosyalist gerçekçiliği 1311 hş./1932 yılındaki Yazarlık Resmi Töreni’nde ilan etti. Böylece sosyalist gerçekçilik, Birleşmiş Milletler’in roman yazımcılığında hızla yaygınlaşan bir tarzı haline geldi.

Romantik şiir ve Çağdaş İran Edebiyatı'nın hikâye yazımcılığında bir grup (Alî Deştî, Muhammed-î Hicazî) Fransa romantizminin etkisi altındaydı. Hikâye yazımcılığında gelişmiş bir grup ise, sosyalist gerçekçiliğin etkisi altına girmişti (Bihâzîn lakaplı Mahmûd İ'timâdzâde, Bozorg-i Alevî) (Şemîsâ, 1390: s. 83,84). Meşrutiyet Dönemi'nden sonrasına kadar, tanındık yazarların Fransızca romantik eserlerinden birçoğu Farsçaya tercüme edildi. Böylece hikâye yazarları ve şairler, romantizm akımının etkisi altında kaldı. Dârulfunûn (Üniversite) hocaları Fransızdılar ve örneğin; Allianz ve Saint Louis gibi birkaç Fransız okulundaki Fransa romantik edebiyatını öğrencilere öğretiyorlardı. Muhammed-î Hicazî, Alî Deştî, Fereydûn-î Tevellulî, Nîmâ Yûşic, Nâdir-î Nâdirpûr, Furûğ-î Ferruhzâd, Fereydûn-î Muşîrî, Gulçîn-î Gîlânî ve benzeri edebiyatçıların hepsi romantiktirler (Şemîsâ, 1390: s. 73).

Hicazî İran'da Batılı roman tarzının, modern İran öykücülüğünün kurucularından birisidir. O ve çağdaşları İran'da Batılı roman tarzını yaygınlaştırmışlardır. (Hâşemî Nejdâd, 1393: s. 28,31; Kanar, 1999: s. 7). Kaçar Hanedanı'nın düşüşünden ve Rızâ Şâh'ın tahta çıkmasından sonra, romantik duygular uyandıran ve sosyal ilişkilere niteleme yapan macera dolu romanlar moda oldu ve bu tarz romanların incelenmesi, yenilikçi Batı kültürü ile tanışmayla birbirini takip etmiştir. Bu tarz romanların belirgin örneği, Muhammed-î Hicazî'nin (Mutî'u'd-devle) "Humâ" (1305 hş./1926), "Perîçeher" (1306 hş./1927) ve "Zîbâ" (1310 hş./1931) romanlarında görülmektedir (Yâhakkî, 1388: s. 234,235). Bazı kaynaklarda, Muhammed-î Hicazî'ye İran'ın modern Sa'dî'si denilebileceği bilgisi mevcuttur (Kanar, 1999: s 9).

Rızâ Şâh dönemindeki romantik hikâye yazarlarından Muhammed-î Hicazî "Âyîne" adlı hikâye mecmuasında ve "Humâ" (1307 hş./1928), "Perîçeher" (1308 hş./1929), "Zîbâ" gibi güzel, akıcı romanlarında karamsarlığı ifade etmiştir (Âjend, 1363: s. 119).

MUHAMMED-İ HİCAZÎ (1279-1352 hş./1900-1974)

Hayatı

İranlı çağdaş bir yazar, roman yazarı, senarist, tercüman, politikacı ve gazeteci olarak tanınan Muhammed-î Hicazî (Yıldırım, 2011: s. 3), Ferverdîn 1279 hş./1900 yılında Tahran'da doğdu. Hicazî, aristokrat bir aileye mensuptu. Babası, Kaçarlar'ın ünlü defterdarları ve bakanlarından Tefreşli Seyyid Nasrullah-î Mestûfî idi. Aile büyükleri Muhammed'in ilköğretimini evde bir öğretmenin yanında kalıp tamamlamasını tercih etmişlerdi. Aynı zamanda Farsçayı, Arapçayı, ilköğretim bilgilerini Sultân'ul-ulemâ Şeyh Muhammed Huseyn-î El-ma'î'nin yanında ve ilkokulda öğrenmişti. Daha sonra Saint Louis Lisesi'ne geçen Hicazî, orada Fransızca'yı öğrendi ve 1300'lü yılların başında Bakanlık tarafından Fransa'ya gönderildi. Yirmili yaşların tamamını Fransa'da geçirdi. Fransa'da Kablosuz Haberleşme Bölümü'nü bitirip mühendis olan Hicazî, daha sonra Sarbonne'da - Reşîd-î Yâsemî ile- siyasi bilimler eğitimi aldı. Hicazî, babası Seyyid Nasrullah

öldüğünde on dört yaşındaydı ve o yıllardan beri devlet dairelerine aşınaydı. (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 36; Yâhakkî, 1388: s. 235; Destgayb, 1391: s. 272; Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî. 1391: s. 13; Yıldırım, 2011: s. 3). Bazı araştırmacılar Hicazî'nin bu yaşta, çok fazla etkisi altında kaldığı babasını kaybetmesinin belki de onu babasının yolundan devam etmeye teşvik ettiğini düşünmektedirler. (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî. 1391: s. 13).

Bazı kaynaklarda Muhammed-i Hicazî'nin Fransa'da uzmanlık alanının yanında, ilgi duyduğu psikoloji alanında eğitim gördüğü ve bu konuya ilişkin ilk cildi yayınlanmış altı ciltlik kitap yazdığı bilgisi mevcuttur. Avrupa'da bulunduğu sekiz yıl boyunca Hicazî'de yavaş yavaş roman ve sosyal hikâyeye yazım fikri başlamış; kafiyeli cümlelerle yüz seksen sayfalık yazdığı, henüz yayınlanmamış en eski eserinin olduğu söylenmektedir (Destgayb, 1391: s. 272).

Hicazî sekiz yıl sonra Fransa'dan Tahran'a döndüğünde, önemli işler ve makamlar onu bekliyordu. İlk olarak Posta ve Telgraf Bakanlığı'ndaki memurluk görevine Fransızca tercüman olarak başladı. Daha sonra, eğitimi sayesinde bu bakanlıkta yüksek rütbeli makamlara ulaştı. 1311 hş./1932 yılında bakanlığın aylık dergisinin (İran-i İmrûz-Günümüzde İran) sorumluluğunu kabul etti ve bu dergiyi tertip edip yayınlanmakla meşgul oldu. Sonra, Sâzman-i Perveriş-i Efkâr'a (Düşünce Eğitim Kurumu) girdi. Hicazî 1315 hş./1936 yılında bu kurumun basın bölümü başkanlığına ulaştı ve yayın editörlüğü görevini üstlendi (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî. 1391: s. 13; Yâhakkî, 1388: s. 235; Destgayb, 1391: s.272, 273; Yıldırım, 2011: s. 3). O, 1318 hş./1939 yılından ülkenin yabancı güçler tarafından işgal edildiği 1321 hş./1942 yılına kadar İran-i İmrûz'u yayınladı (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 45,46). Amacı; Rızâ Şâh dönemindeki İran liderlerinin yayınlarını tanıtmaktı. Rızâ Şâh döneminden sonra (1320 hş./1941) da bir müddet işine devam etti. Hicâzi, 1330 hş./1951 yılında Huseyn-i 'Alâ'nın kabinesinde ve kısa bir süre Doktor Muhammed-i Musaddık'ın iktidar olduğu dönemde Başbakan Yardımcılığı görevini üstlendi. Ayrıca, bir süreliğine de Senato Meclisi'nin temsilcisiydi. Onun edebi faaliyetleri, siyasi ve resmi işleriyle aynı anda devam etti (Yâhakkî, 1388: s. 235; Yıldırım, 2011: s. 3).

O, İranlı edebiyatçılar ve yazarlar arasında Sa'dî-yi Şîrâzî'ye oldukça ilgi duyuyor; söz dizimiyle ilgili olarak diğerlerinin eserlerini okumayı yararlı bulmuyordu. Sâdık Hidâyet'in ve Celâl Âl-i Ahmed'in eserlerinden hiç birini okumamış; hatta onların eserlerinin adını dahi duymamıştı (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî, 1391: s. 13). İngilizce ve Fransızca'yı iyi düzeyde bilen yazarın Fransızca birkaç hikâyeye ve makalesi de vardı. Aynı zamanda müzikle yakından ilgilenen Hicazî, setar da çalıyordu (Destgayb, 1391: s. 273).

Muhammed-i Hicazî (Mutî'ü'd-devle), seksen altı yıllık gösterişsiz ömrünü edebiyat alanında taahhüt etmiş; sayısız edebî ustalıklarını ve kendi değerli çalışmalarını 10 Behmen 1353'te yetmiş üç yaşındayken defnetmiş bir yazardır (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî, 1391: s. 15; Hâşemî Nejâd, 1393: s. 32) Hicazî'nin

ömrü, her yerde yetmiş yıl olarak kaydedilmiştir. O, aslında seksen altı yıl yaşamıştır. Yaşarken yaşını daha küçük söylemiştir (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 46).

Edebî Kişiliği ve Eserleri

İran toplumuyla ve onun meseleleriyle ilgili olup eleştirel bakış açısıyla oldukça enteresan olarak sayfaya sökülmesi çok uzun sürmeyen, çağdaş roman yazarlarının ilgisini kendisine çeken başka temalar toplumsal konuları kapsamaktaydı (Âjend, 1363: s. 84).

Muhammed-i Hicazî bazı eserlerindeki temaları, toplumun alt sınıf kesiminin hayatından seçmiştir. Kahramanlarının alın yazısına ruhsal yönden yeterince müdahale etmemiş, onların dünyasını gerçekten anlamamış; (bu bakımdan Sâdık Hidâyet ile arasında yerden göğe kadar fark vardı) sürekli klasik tablolar çizdiği için Sâdık Hidâyet, Sâdık Çûbek ve Celâl Âl-i Ahmed gibi öykü ustalarından ayrılmıştır. O, İran toplumunu kemiren meselelere değinmesi gerektiği yerde Alî Deştî ile aynı safta, toplumsal huzurun hâkim olduğunu savunmaya çalışmıştır. Eserlerinin kahramanlarıyla hiçbir ruhsal bağlantı kurmamış ve tam manasıyla onların dünyasını kavrayamamıştır. Toplumun yüksek sınıfına mensup olan bu bakış açısı, hiç şüphesiz ona olan sevgiyi arttırmamıştır. Elbette genel söyleşi geleneğine yapışıp kalmış ve ayrıntılardan bıkmış okuyucular için bu eserler oldukça ilginç kabul edilmiştir (Âjend, 1363: s. 86; Kanar, 1999: s 9).

Kadınların ruhsal hayatlarındaki meselelere başka bir türlü tutkun olup onları tahlil eden İran'ın üst sınıf, ünlü roman yazarlarından biri olan Muhammed-i Hicazî'nin (Âjend, 1363: s. 63,85) roman kahramanları genellikle yüksek ya da orta sınıftan kişilerdir. Hicazî bu romanlarda, onların hayatlarını nitelemekle meşgul olup onların sorunlarını ve karşılaştıkları zorlukları inceliyor. Kısa hikâyelerinde de romanlarındaki gibi çehreler daha çok şehirde oturan orta sınıftan kişilerdir. Fakat yazar, durumları ve koşulları tahlilde genellikle sapa yola giriyor, saf ve idealist oluyor. Onun çalışma yöntemlerinde sosyal ve maddi unsurların nadir olarak rolü bulunmaktadır. Hicazî'nin düşüncesi; iyimserlik, umut, nasihat ve öğüt yolundaki düzeltmeye eğilim, gerçekçilik ve muhafazakârlık yoksunluğu ve benzeri bazı özelliklerle tanınıyor (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî, 1391: s. 14,15).

Hicazî'nin eserlerinde satırların, gözyaşı ile sayfalara damladığı; şikâyet eden bir yıldız ve ağlayan bir rüzgâr gibi saf hayallerle dolup taşıdığı görülmektedir (Destgayb, 1391: s.272).

Onun eserlerinin temalarını şöyle sıralayabiliriz:

-Kadınların durumu ve onların yakalarını tutmuş fesatlıklar ve aşağılamalar,

-İdarî bozukluk ve memuriyette ortaya çıkmış yeni sınıfın eğitimsel sorunları.

Farsça sosyal hikâye yazarları bir taraftan İran'ın eski hikâye tertip etme tarzının etkisi diğer taraftan silahşorluk edebiyatının ve yabancı romanların etkisi altındaydılar. Öyle ki, onların eserlerinde çiftin ruhsal konuları ile pehlivanlık hayalleri özveri ve hüznle aksettirilmiş şekildedir. (Yâhakkî, 1376: s. 197; Yâhakkî, 1388: s. 236).

Hicazî'nin eserlerini şu alanlarda gruplandırılabiliriz:

1. Tekniksel ve bilimsel eserler: Revânşînâsî (Psikoloji), Telgrâf-i Bîsim (Telsiz Telgraf), Muhteserî ez Tarîh-i İrân (İran Tarihi'nden Bir Özet).

2. Edebî hikâye ve makaleler: Humâ, Perîçehr, Zîbâ, Pervâne (Kelebek), Âyîne (Ayna), Endîşe (Düşünce), Sâger (Kadeh), Âheng (Uyum), Nesîm (Esinti), Râz-i Pinhân (Gizli Sır).

3. Tercümelere: Şâdkâmî (Sevinç) (John Casey); Ru'yâ (Rüya) Sigmund Freud; Hikmet-i Edyân (Dinler Hikmeti), Eys-i Pirî (Yaşlılık Eğlencesi), Râz-i Dûstî (Dostluk Sırrı) Marcus Tullius Cicero; Roşd-i Şehsiyyet (Kişilik Erginliği) Shater Helen; Selâmet-i Rûh (Ruh Sağlığı) Thomas Bernhard (Destgayb, 1391: s. 272,273).

Burada kısa hikâyenin tanımına yer verdikten sonra Muhammed-i Hicazî'nin edebî tarzındaki yazılarına, onun ruhsal durumunun coşkularını ve çağdaş Fars nesrine etkisi olan eserlerine kısaca değinelim.

Hikâye hem masal, kısa öykü ve roman gibi destanî edebiyat türlerinin temelidir hem de kısa öykü, uzun öykü ve roman gibi daha genel, derli toplu bir ölçüttür. Elbette bu edebî türlerden her birinin kendine özgü tanımları vardır. Cemâl Mîr Sâdîkî'de bir röportajında kısa öyküyü şöyle tanımlamıştır: “Kısa öyküde olaydan bahsedilir. Bu anlamıyla kısa hikâyeler genellikle başka olayları, hadiseleri tamamlamak ve o olaya delil göstermek için kullanılmış merkezi ya da üstü kapalı bir hadiseye sahiptir” (Kına, 2016: s. 223,224).

Hicazî'den geriye kalan hikâyeler ve diğer yazılar, onun uzun ömrünün yarısının başlarında çabalayıp yazdıklarının ürünüdür (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 32). Örneğin; edebiyat alanında Muhammed-i Hicazî'nin “Humâ” (1307 hş./1928), “Perîçehr” (1308 hş./1929), “Zîbâ” (1311 hş./1932), “Pervâne” (1322 hş./1943) ve “Sirîşk” (1322 hş./1943) adlı romanlarına değinmek gerekir (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî. 1391: s. 14).

Muhammed-i Hicazî, Fransa'dan döndükten sonra “Humâ” (1307 hş./1928), “Perîçehr” (1309 hş./1930) ve “Zîbâ” (1309) gibi romantik eserler yazmıştır (Teslîmî, 1393: s. 31). Kadın kahraman isimleriyle ünlü olan üç romanı yani “Humâ”, “Perîçehr” ve “Zîbâ” sebebiyle meşhur olmuştur. 1299 hş./1920 yılı sonlarında yayınlanmış ilk iki romanı, aşkın ruhsal meselelerini çeşitli maceralarla tarif etmiştir. (Âjend, 1363: s. 142).

Hicazî "Zibâ" eserinden önce, "Humâ" ve "Perîçehr" adlarında başka iki roman da yayınlamıştır (Yâhakkî, 1376: s. 196). Ayrıntılı ve ilk uzun eser olan "Humâ", Muhammed-i Hicazî'nin 1304 hş./1925 yılında Paris'te yazdığı ilk romanıydı. 1304 hş./1925, romanın bu şehirde kendi yücelik zirvesinde ve yolun sonunda olduğu bir yıldır. Aşağı yukarı Hicazî'nin tüm uğraşlarını kapsayan "Humâ" romanı, zengin ve güzel bir kızın hikâyesidir. Yazar hikâye sırasında Avrupalı eğitim öğretimi savunmaktadır ve kadınların özgürlüğünü, romanın taslağını etkileyen konuları övgü kalıpları şeklinde defalarca vermektedir. Bu kitap, 1306 hş./1927 yılında Tahran'da yayınlanmıştır (Âjend, 1363: s. 85; Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî, 1391: s. 15; Hâşemî Nejâd, 1393: s. 28, 34). Eserin toplumsal konusu, Çağdaş İran Tarihi'ndeki olayları yani Meşrutiyet Hareketi'ni başlatan bir dönemi ve meşhur 1299 hş./1920 Darbesi'ne kadar son bulmuş o dönemdeki gelişmeleri kapsamaktadır. "Humâ" genç ve yetenekli yazarı topluma tanıtarak onu şöhrete kavuşturmuş, toplumsal olaylarla kaplanmış; heyecan verici bir aşk hikâyesidir. (Destgayb, 1391: s.272,273). Hicazî, "Humâ" adlı ilk uzun hikâyesini yazdığı anda o dönemdeki fitnelikler ve karışıklıklar sona ermiştir. (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 33).

"Humâ" adlı eserin ana karakterleri, Humâ ve Hasan Ali Han'dır. Hasan Ali Han aydın görüşlü, devlet dairesinin birinde memur olarak çalışan bir kişidir. Nispeten huzurlu bir hayatı vardır ancak, münasip olmayan evlilikten dolayı kapana kısımış ve bu yüzden oldukça sıkıntı çekmiştir (Destgayb, 1391: s. 273).

Cemâl Mîr Sadîkî'ye göre Muhammed-i Hicazî'nin "Humâ" adlı eseri duygusal; "Perîçehr" adlı eseri romantik romandır (Sadîkî, 1382: s. 464).

Hicazî'nin ikinci romanı "Perîçehr", macera dolu bir aşk hayatına sahip iki genç çiftin evlilikteki ilişkilerinin ruhsal yönünü tahlil etme hedefini gözetir. Kadın, şehvet düşkünüdür; eşi (Ali) ise tutkusuyla onun tüm vefasızlıklarını ve şehvet düşkünlüklerini güçlükle anlamaya çalışıp olanlara tahammül etmek zorunda kalan genç bir tüccardır (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 37; Âjend, 1363: s. 85,86). Bu eser, "Humâ" adlı eserin yazılmasından iki yıl sonra 1306 hş./1927 yılında yayınlanmıştı. Hicazî, kendisinin bazı hikâye yazarlığı eğilimlerinin bu kitapla ortaya çıktığını şöyle ifade etmektedir: "Aşk, ateştir. Eğer aşk olmazsa gönül evi soğuk ve karanlık olur ama eğer zamansız gelirse evi ve ocağı yakar" (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 37).

Muhammed-i Hicazî'nin 1309 hş./1930'lu yılların başında yani "Zibâ"nın yayınlanmasından sonra, önceki kitaplarından biraz daha iyi ve tekniksel olan "Pervâne" ve "Sirîşk" adlarında başka iki roman yazdığını daha önce belirtmiştik. Bu iki romanın teması da, Hicazî'nin önceki yazıları gibi kadın ve gençlik döneminin ruhsal sorunlarıydı. (Yâhakkî, 1388: s. 235). Hicazî'nin 1329 hş./1950 yılında yazdığı "Sirîşk" adlı uzun hikâyesi ya da 1333 hş./1954'de fakülteli bir kızın duygusal aşk hikâyesini anlattığı "Pervâne" adlı eseri, aslında bir İran hikâyesi değildir. Bütün o sarsıntı ve olaylar, 1332 hş./1953'de yani bir yıl önce yaşanmıştır. Sözde, Hicazî tüm tarihleri geriden özensizce koyan bir kişiliğe

sahiptir. (Hâsemî Nejad, 1393: s. 34,46) Bu eserler, gündemde kalıp söz konusu olmak için gerekli yapı ve sağlamlığı elde edememişlerdir. (Yâhakkî, 1388: s. 235).

Muhammed-i Hicazî'nin başarılı edebiyat çalışmalarından diğer biri de, genellikle kişisel deneyim hikâyeleriyle yazarı daha çok zenginleştiren kısa makaleleridir. Onun makaleleri, tam bir değişimi ortaya koymuştur. Yazar, bazı meclislerde Fars nesrinin ustası ve özellikle İran'da makale yazarlığı kalıbını dolduran birisi olarak meşhur olmuştur. Onun yazıları, başka bir yapıda olduğu için daha az öneme sahiptir ve bunlar edebî değişimin temel akımlarına örnek olarak gösterilmektedirler. Hicazî'nin "Âyîne" adlı kitabında çeşitli meseleler hakkında yazılmış yaklaşık özel yirmi hikâye ve birkaç makale bulunmaktadır (Âjend, 1363: s. 134,142; Yâhakkî, 1388: s. 235). Ayrıca iki ciltten oluşan "Âyîne" (1312 hş./1933) adlı eserin birinci cildinde romantik roman şeklinde yazılmış elli dört, ikinci cildinde kırk kısa hikâye bulunmaktadır (Hicazî, 1352: s. 4,298). Yazar, bu eserler sayesinde kendi döneminde bir dereceye kadar özellikle lise öğrencileri için düşünce ve yazarlık örneği rolünü üstlenmiştir (Yâhakkî, 1388: s. 235). Bu hikâye ve romanların çoğu, zamanın sosyal bozukluğunu ve seçkin kadınların nazarında aşkı anlatmaktadır (Yâhakkî, 1388: s. 235).

Hicazî "Âyîne" adlı kitabında ve daha sonraki yıllarda yayınladığı diğer kitaplarında ("Sâger", "Âheng", "Nesîm") olayları ve tesadüfleri açıklamaktadır. Bu yüzden onun hikâye formu, İran'ın eski efsane söyleyiş geleneğine daha çok yakındır. Yazarın hikâye kitapları sadece hikâyeyi kapsamaz ayrıca edebî, eleştirel, edebî eleştiri ve araştırmayla ilgili kısımları da kapsamaktadır. Örneğin; "Âyîne" adlı mecmuada bulunan bazı eserleri aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz:

*Edebi eserler: Mehtâb (Mehtap), Şi'ir (Şiir), Pâyîz (Sonbahar), Sebuhi (Sabah içilen şarap), Gol-i Sorh (Solmuş Gül), Teferrûc-i Novrûz (Nevruz Gezintisi) ve Şîrâz.

*Edebi eleştiri tarzındaki eserler: De'va ber ser-i Leylî ve Mecnûn (Leyla ve Mecnun Başında Kavga), Sa'dî ve Hâfız, Firdevsî.

*Eleştirel eserler: Mârgîr (Yılan Yakalayan- Hilekâr (kinaye anlamında), Mâderzen (Kayınvalide), Meclis-i İ'yâdet (Hasta Ziyareti Meclisi), Do Gedâ (İki Dilenci), Âşıkî Kâr-i Hübî Est (Âşıklık İyi Bir İştir).

*Toplumsal eserler: Hoşbahtî (Mutluluk), Âsayîş-i Zindegî (Hayatın Huzuru), Tembêlî (Tembellik), Do Refîk (İki Arkadaş) (Destgayb, 1391: s. 282).

Ayrıca Hicazî'nin Milli Eğitim Bakanlığı'nın isteği üzerine yazdığı ve (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî. 1391: s. 14) Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanan "Endîşe" adlı eseri, üniversiteli öğrenciler için onun tarzını örnekleyen bir mecmua niteliğindedir (Âjend, 1363: s. 143). Muhammed-i Hicazî'nin kısa hikâye ve makale tarzında eserlerinin derlendiği "Âyîne", "Sâger", "Âheng" gibi mecmuları da vardı (Âjend, 1363: s. 86). "Âyîne" (1312 hş./1933), "Endîşe" (1319 hş./1940), "Sâger" (1331 hş./1952) ve "Nesîm" (1339 hş./1960) adlı kitaplar, genellikle

yazarın eserlerinin genel teması olan insanın alın yazısının olumsuz yönlerini ele alıyorlardı (Yâhakkî, 1388: s. 235). Bazı kaynaklarda Hicazî'nin iki yeni eseri yani "Sâger" ve "Âheng" için söylenecek çok söz olmadığı belirtilmiş ve yazarın gelişme göstererek kendisinden geriye bir şey bırakmadığı sonucuna varılabileceği ifade edilmiştir (Âjend, 1363: s. 86,142).

Hicazî'nin "Pervâne" ve "Sirîşk" adlı iki romanı, resmî makamlarca da takdire lâyık görülmüştür. Nesri sebebiyle Pehlevî İmparatoru tarafından Muhammed-i Hicazî'ye beş yüz riyal para ödülü verilmiştir (Âbâzerî; Teslimî-yi Tehrânî. 1391: s. 14. ;Âjend, 1363: s. 86). Onun felsefe öğrenimi görmesi, hem İran hem Batı edebiyatlarını iyi tanınması; öykülerinde dünyaya ve sorunlara pembe gözlükle bakarak mutluluk tabloları çizmesi kitaplarını en çok satan kitaplar arasına yükseltmiştir (Kanar, 1999: s. 9).

Hicazî'nin en gerçekçi üçüncü romanı olan "Zibâ" (Sepânlû, 1387: s. 148), 1309 hş./1930 yılında yazıldı ve yeni bir tarzı ortaya koydu. Yazar hikâyeye bu defa pişmanlıkla, dertle, hasretle, ah vah ile yoldaş olduğu bir noktadan başlıyor (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 41). Henüz bazı bölümlerinin yayınlanmadığı "Zibâ" adlı roman, Kaçar Rejiminin düşüşünden önce gerçekleşen olayları anlatır. Bu roman, çocukluğunda kendi küçük şehrinde dini bir rehberin etkisi altında kalan Huseyn adlı tecrübesiz ve güzel bir geleceği olan bir gencin Zibâ adlı bir kadına âşık olmasını ve aşkı yüzünden başına gelen talihsiz olayları anlatmaktadır. Şeyh Huseyn, çekici ancak tamamen şehvet düşkününü ve ona hayat tecrübesiyle yardım eden Zibâ ile tanışmaktadır (Âjend, 1363: s. 85, 86, 142). Tahran'da İlahiyat öğrencisi olan Huseyn'i, İçişleri Bakanlığı'nda yüksek rütbeli bir memurun metresi olan Zibâ yoldan çıkarmıştır. Huseyn, Zibâ sebebiyle idari işlere sürüklenmiş; çeşitli hile ve entrikalarla yüce makamlara ulaşmıştır. Rüşvet alma yüzünden, şüpheli durumlara bulaşmış ve hayali bir inkılap grubunun lideri olmuştur. Bu liderliğe, nispeten hilekâr ve arabozucu koşullarla devam etmiştir. Bu süre zarfında, iki aşığı kişisel ihtiyaçları birbirine yaklaştırmaktadır. Yani Zibâ, ildeki devlet adamlarından birinin gözdesi olup bir süreliğine onunla kalıp yükselmek istemektedir. Roman, bu iki âşık arasındaki gerçek bir aşkı anlatmakta; bazı kıskançlıkları ele almaktadır. (Âjend, 1363: s. 142).

Şeyh Huseyn de Zibâ'nın ricası üzerine siyasetin öfkeli ve acı oyununu seçmektedir. Huseyn habersiz, geçici özgürlüklerden muradını almış ve dizginlerini koparmış bir şekilde ağır sonuçlar doğuran bir sonun peşinden gitmektedir. Bu iş, gazetecilikle başlamıştır. Şeyh Huseyn, bakanla zıtlaşmakta ve matbaadaki sahte bir senaryo kurgulayıp bakanın kızının intihar etmesine sebep olmaktadır. Huseyn, Zibâ'nın vesvesesiyle inancı zayıf bir ruha dönüşmektedir. Onun canavarca gelişmesi, o zamandaki toplumun gevşemesinin bir göstergesidir. Bu uydurma değişim, Zibâ'nın aşkı gibi gelip geçicidir. Genç bir öğrenci olan Huseyn bütün kurallarını, değerlerini ve kendi güzel geleceğini Zibâ'nın bir bakışına feda etmektedir. Şeyh Huseyn, âşık olduğu aynı Zibâ'yı pazarda alışverişe bırakmakta yani daha üst konuma ulaşmak için onu pazarlamaktadır (Teslimî, 1393: s. 31).

Eserin son bölümü, Kaçarlar Dönemi'nin son yaşam özellikleri konusunda okumaya değer ayrıntılarla dolu birçok enteresan kısımları içerir ve eseri tümüyle bir İranlı eser şeklinde ortaya çıkarır. Sanatsal değere layık olan bu eser, sadece ödül aldığı zaman değil belki de daha sonraları yeni baskıları sebebiyle değerini korumuştur. Eserin yeni baskısında, yorucu üsluplar azaltılmış ve karakterler daha canlı bir şekilde ortaya çıkartılmıştır (Âjend, 1363: s. 142). Yazarın bu romanındaki tarzı, yorumsaldır yani yazar olayları genel olarak söyleyip daha az ayrıntılara yer vermektedir ve sahnenin alacakaranlıklarını nitelemeyle meşgul olmaktadır (Sepânî, 1387: s. 148). Bu eser de, çağdaş İran toplumundaki karamsarlıkla dolu bakış açısı şeklinde yazılmıştır (Âjend, 1363: s. 85,86,142). Hikâyedeki olaylar, 1300 hş./1921 yılından önce gerçekleşmiştir ve yıllar sonra zindanda Şeyh Huseyn tarafından rapor şeklinde avukatın onu savunması için yazılmış kişisel bir hikâye tarzındadır (Sepânî, 1387: s. 146). Şeyh Huseyn, dört yıl sonra hapisten çıkınca onun için artık gönül yarası kalmamıştır: “Benim biyografimi verin herkes okusun. Ben kendimi feda ediyorum, şayet vatandaki bir derde deva olurum” demiştir (Hâsemî Nejâd, 1393: s. 41).

Hicazî tekdüze ama üstadca yazdığı ayrıntıları romantik olarak nitelemede, karakterleri tahlilde ve onların romanın bütünlüğüyle irtibatında zayıftır. Yoksa kışkırtıcı bir kadın olan Zibâ karakteri ile Şeyh Huseyn gibi perişan bir karakteri hikâyenin birinci bölümünde ele almazdı. Şeyh Huseyn, kendini hikâye ölçüsünde ağırlaştırarak içsel ve ahlâksal çekişmesiyle birlikte talihsiz bir kişiliğe maruz kalmıştır (Teslîmî, 1393: s. 31,32). Hicazî'nin bütün eserleri arasında “Zibâ”nın ilk kırk sayfası, okunmaya değer en düzgün yazılarındandır (Hâsemî Nejâd, 1393: s. 43). Nispeten “Zibâ” romanı, bazı başarılar kazanmış olsa da yapı ve hikâye unsurlarının kullanımı bakımından başarısız bir eserdir. (Âlîâbâdî, 1386: s. 86).

“Zibâ” adlı romanda, Murteza Muşfik-i Kazımî'nin 1301 hş./1922 yılında yazdığı “Tehrân-i Mehûf” (Korkunç Tahran) adlı eserinde anlattığı şeyler gibi, Tahran'ın gerçekten de korkutucu olduğu çok daha güzel ve açık şekilde anlatılmıştır (Teslîmî, 1393: s. 31).

Hicâzi, tiyatro sahnesinde en meşhuru “Mahmûd Âgâ râ Vekîl Konîd” (Mahmud Bey'i Vekil Yapın) adlı eseriyle ve diğer birkaç piyesiyle kendini göstermiştir (Yıldırım, 2011: s. 3). Bu piyes, 1328 hş./1949 yılında Tahran'da sahnelenmiştir. İçerik bakımından Hicazî'nin en net ve en pozitif işlerinden biridir (Âbâzerî; Teslîmî-yi Tehrânî, 1391: s. 15). Hicazî'nin bu siyasi komedisinin, İran siyasi hayatını dalkavukluk olmadan tasvir ettiği (Âjend, 1363: s. 86) ve “Zibâ” adlı romanın ikinci bölümünde yer alan politika işlerindeki fesat düşünceli durumla aynı olduğu görülmektedir. İlk defa 1328 hş./1949 yılında ve ikinci defa 1331 hş./1952 yılında seçim zamanında sahnelenmiştir (Âjend, 1363: s. 142).

Bazı kaynaklarda yazarın çok fazla roman bilgisine sahip olmadığına, roman geleneğini tanımadığına; roman konularının onun için bir önemi olmadığına; döneminin omzuna yüklediği vazifeden haberdar olmayışına; hatta

Hicazî'nin, edebî kıtalarda da aslında kısa hikâyeyi tanımadığına değinilmiştir. (Hâşemî Nejâd, 1393: s. 31).

İki Dilenci

Şemiran'da, ağacı ve suyu bol olan bir sokaktan geçiyordum. Yol çabuk bitmesin diye yavaş gidiyordum. Sonbahar yaprakları başıma ve yüzüme dökülüyorlardı ve yüzlerinin renkleriyle olayı anlatıp şöyle diyorlardı: "Gitme, bizimle konuş. Canının istediği her şeyi söyle! Eğer yeşil ve kibirli baharlarda yukarılardan gururla âşıklara başımızı sallıyor ve şamata yapıyor idiysek de, bugün yanmış, düşmüş ve sessiziz. Söylediğin her şeyi dinleyeceğiz ve senin hâl (gönül) dilini anlayacağız, söyle..."

Eğer şair olsaydım gözüme görünen ve gönlümden geçen bütün o manzaraları ve ince düşünceleri, şiirli bir gözyaşı selini gökyüzüne gönderirdim. Sabrediyordum... Uzaktan, dilenci yaşlı bir kadını sulama kanalının kenarında oturmuş, karşısında dilenci yaşlı bir adam durmuş ve bastona yaslanmış; sanki birbirleriyle kavga ediyorlarmış gibi gördüm. Durma bahanesini buldum ve "Giderim, bir müddet onlarla sohbet ederim" dedim. Onların sesleri kulağıma ulaşınca durdum. Öylesine hararetle konuşuyorlardı ki benim farkıma bile varmadılar, bir ağacın arkasına gizlendim.

Yaşlı adam: "Vallahi senden daha dilenciyim, benim talihsizliğimde kimse yoktur" diyordu.

Bir dilenci de olsa, insan ilişkilerinin temelinde rekabet olduğunu gördüm!

Yaşlı kadın elinin tersiyle gözyaşlarını sildi ve şöyle dedi: "Ey birader, benim maceramdan haberin yok ve bilmiyorsun! Eğer kulağın duyuyorsa, sana anlatayım."

Yaşlı adam başını çevirmeden bir kulağını teslim etti.

Yaşlı kadın "Ben çocuktum, beni evlendirdiler. Annemi ve babamı severdim, gitmek istemiyordum. Ağlayıp yakardıysam da olmadı. Yavaş yavaş kocamı sevmeye başladım. Onu o kadar çok sevdim ki, evde olmadığında ayakkabılarını öpüyordum..." dedi.

Ağlaması, konuşmasına fırsat vermiyordu. Zorla boğazını üzüntü sıkışmasından kurtardı ve şöyle dedi: "Ne söyleyeyim! Bahtımı kararttılar, kocam elimden gitti, gitti..."

Babamın karısı beni tekrar kocaya vermek istiyordu, kabul etmiyordum. Bana işkence ediyordu, beni dövüyordu. Bir gün beni evden kovdu, gittim ama nereye gideceğimi bilmiyordum. Erkekler beni evlerine götürmek istiyorlardı. Ne yaptılarsa, gitmedim. Gün batıydı. Soğuktan donmuş ve açlıktan ölmüştüm. Yaşlı kadın -Allah onun azabını artırsın- beni evine götürdü. Beni ısıttı, bana akşam yemeği verdi. Şöyle dedim: "Nineciğim, ömrüm oldukça sana hizmetçilik yaparım ve bu bir lokma ekmek dışında senden bir şey istemem, beni evinden

çıkarma.” Yaşlı kadın: “Her ne söylersem, dinlemen şartıyla” dedi. “Baş üstüne” dedim.

Yaşlı kadına, her gün sabah erkenden erkek ve bayan konuklar geliyordu. Ben de, canı gönülden zahmet çekiyordum. Gece olduğunda uyumak yerine, kocamı hatırlayıp ağlıyordum.

Bir gün yaşlı kadın: “Misafirlerin yanında yırtık elbisenden ne kadar utandığını ve bu güzel elbiseleri ne kadar istediğini biliyorum. Her ne söylersem dinlemen şartıyla, bu gün senin için bir kat yeni elbise, başörtüsü ve ayakkabı satın alacağım” dedi. “Baş üstüne” dedim.

Birlikte hamama gittik, gün batımında geri döndük. Yeni elbiseleri giydim. Yaşlı kadın, kendisi beni süsledi. Hepsisi: “Ne güzel! Ne güzel bir kız olmuş, bu hanımların hepsinden daha güzeldir” diyorlardı. Ben, düğün gecemi hatırlayıp ağlıyordum. Onlar, yeni elbisenin mutluluğundan ağladığımı sanıyorlardı.

Akşam yemeği vakti, yaşlı kadın: “O beyefendi için, o odaya sofraya kur” dedi. Hazırladım. Adam elimi tuttu, “Yanıma otur!” dedi. Yüzümü öpmek istedi, halinden maksadını anladım. Binada yaygara kopardım, yaşlı kadın geldi ve beni adamakıllı dövdü; saçımı başımı yoldu. Beyefendiye şöyle diyordu: “Bir kızın üstesinden gelemeyen bir erkek ne işe yarar!”

Merhametsiz adam, başı kesilmiş bir tavuk gibi beni aldı ve yere fırlattı! “Hata yaptım, dediğin her şeyi yapacağım. Öyleyse beni bırak, dışarı çıkıp geleyim” dedim. Bahçeye ulaştınca, kapıyı açtım ve kaçtım. Sabaha kadar babamın evinin arkasındaki sedirin üzerinde vakit geçirdim. Fakat kapıyı çalmaya cesaret edemedim. Ertesi sabah erkenden, yaşlı kadın beni uyandırıp dövdü. “Gel gidelim” diyordu. Ben gitmiyordum. İnsanlar etrafımıza toplandılar. Yaşlı kadın şöyle diyordu: “Bu kız, benim hizmetçimdir. Ona yirmi tümen borç verdim, bu parayı geri vermedikçe yakasını bırakmayacağım.”

Birkaç kişi benim durumuma üzüldü, yaşlı kadının elinden beni kurtarmak istiyorlardı. Fakat yaşlı kadının arkadaşlarından bir adam gelip yetişti. Onlara çok küfretti, bana birkaç tokat attı; beni yaşlı kadının yanına yolladı.

Allah nasip etmesin. Babam, kocam hepsi aklımdan çıktı. Ölümünden başka Allah’tan bir şey istemiyordum. Bir gece, bir beyefendiye akşam yemeği götürdüm. Ben, bu beyefendiyi sevdiğimi hissettim. Tıpkı kocam gibiydi. “Beni buradan kurtar, yanında götür” dedim.

“Çok iyi” dedi. Yaşlı kadına otuz tümen verip beni satın aldı ve kendisine nikâhladı. Elini ve ayağımı öpüyordum. Etrafında dönüyordum. Bir süre bana baktı, çok iyi bir adamdı. Beni çok seviyordu. Geceleri kitaptan bakarak şarkı söylüyordu.

Bir gece yatakta ağlıyordum, kocamı rüyamda görmüştüm. Uyandı ve şöyle dedi: “Doğrusunu anlat! Neden ağlıyorsun?”

"Kocamı hatırladım" dedim. Hiçbir şey söylemedi, uyuduk. Ertesi sabah haber vermeden beni bırakıp gitti. Beni boşamıştı. Ben de üzüntüden öleyim diye başımı alıp gittim.

Ağacın üstündeki serçeler kavga ediyorlardı. Yaşlı kadının hikâyesini mi anlamışlardı, yoksa kendi hikâyelerini mi birbirlerine anlatıyorlardı? Canım bilmek istiyordu. Acaba felek, bu sıkıntıları sadece bizim için mi hazırlamıştı, yoksa serçelerin de mi böyle hikâyeleri vardı? Bilmek istiyordum.

Yaşlı kadın, ağlamanın şiddetinden konuşamıyordu. Yaşlı adam da ağlıyordu.

Yaşlı adam: "Canım bacım, artık konuşma! Gönlümü yaktın. Kendi mutsuzluğumu unuttum. Zavallı benim de, kötü zamanlarım oldu. Bakkaldım. Annem -Allah rahmet eylesin- benim için güzel ve ayağı uğurlu bir kadın aldı. Her gün işim iyileşti. Bakkallığım gelişti. Hac, vacip olmuştu. Allah'ın evini ziyaret etmek yerine Allah'ı tanımaz bir arkadaşım buldum. Beni yanlış yönlendirdi ve kötü işlere zorladı. Büyücü ve hayat kadını olan bir kadın, gözümü ve kulağımı (gönlümü) bağlayıp aklımı başımdan aldı. Nasıl olduğunu anlamadım. Deliler gibi, ayağı son derece uğurlu olan kadını kovdum. O günden beri işlerim azaldı. O hayat kadını, sahip olduğum her şeyi yiyip yok etti. Dilenci oldum. Artık utançtan dolayı Hemedân'da kalamadım ..." dedi.

Yaşlı kadın, adamın sözünü kesti ve "Hacı Muhammed Rızâ Bâğbâlâyî'yi tanıyon muydun?" dedi.

Yaşlı adam: "Hacı Muhammed Rızâ Bâğbâlâyî -Allah rahmet eylesin- benim babamdı!" dedi.

Yaşlı kadın titreyen sesiyle şöyle dedi: "Peki, oğlu Hüseyin Bey'i! ...

Yaşlı adam güldü ve "Hacı Muhammed Rızâ'nın oğlu, Hüseyin Bey benim!" dedi.

Yaşlı kadın bir çığlık atıp "Ben Sekîne, senin karındım ..." dedi.

Yaşlı adam bastonu fırlattı ve yaşlı kadının ayağına kapandı. Yeri öpüyor, feryat ediyor ve gözyaşı döküyordu...

Serçeler, ağacın üstünde kavga ediyorlardı. Bazısı, birbirlerini gagalıyorlardı. Bazısı, gagalarını birbirlerine sürüyorlardı. Anladığımız kadarıyla, onlar da kötülük yapıyorlardı ve pişman oluyorlardı!

Ansızın, yaşlı adamdan yürek parçalayan bir çığlık yükseldi. Yaşlı kadın, kocasının kucağında canını teslim etmişti...

Sonuç

Muhammed-i Hicazî'nin daha çok eserlerindeki kadın kahramanlarıyla şöhrete kavuştuğunu söyleyebiliriz. Hicazî, eserlerinde İran toplum hayatında yaşanan aşk eksenli sorunları çeşitli ilgi çekici maceralarla canlandırarak gerçek hayattan aldığı bir durumu ya da olayı ahlâksal ve sosyal içerikli konularla bütünleştirmiştir. O, farklı sosyal kesimden kişilerin toplumsal hayatın değişik alanlarında karşılaşmasını sağlamış ve onlar arasındaki ilişkileri, mücadeleleri özgün tarzıyla ifade eden toplumsal içerikli eserler yazmıştır. Sonu acı biten “İki Dilenci” adlı eleştirisel kısa hikâyede sosyal içerikli mesajlar bulunmaktadır. Eserleri, çoğu zaman öğüt ve nasihatle son bulmaktadır. Muhammed-i Hicazî'nin eserlerini kaleme alırken edebi yaratıcılık bakımından zayıf olduğunu, toplumsal düşünce yönünden eski ve klasik tarzda düşünen yazarlar arasında bulunduğunu; yeni Fars nesri tarzından oldukça uzak olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Âbâzerî, Yûsuf; Teslîmî-yi Tehrânî, Rızâ. (1391 hş).
 Sûretbendi-yi Meydân-i Tevellûd-i Edebî-yi Îrân (Mutâle-i Murid-i Muhammed-i Hicazî ve Sâdık Hidâyet), Câmeşînâsi-yi Huner u Edebiyyât, Sâl-i Çehârom, Şomâre-yi Evvel, Bahâr u Tâbestân, s. 5-29 .
- Âjend, Ya'kûb. (1363 hş). Edebiyyât-i Novîn Îrân (Ez İnkılâb-i Meşrutîyye tâ İnkılâb-i İslâmî), Tahran: İntişârât-i Emîr Kebîr.
- Âlîâbâdî, Nâhîd-i Çegînî. (Mihr 1386 hş). Lehn u Fezâsâzî der Român-i “Zîbâ” Nivîşte-i Muhammed-i Hicazî, Edebiyyât-i Dâstânî, Şomâre-i 111.
- Destgayb, Abdulâlî. (1391 hş). Ez Derîçe-i Nakd (Mecmue'î Mâkâlât), Defter-i Evvel, Tahran: Hâne-i Ketâb.
- Enverî, Hasan. (1389 hş). Ferheng-i Rûz-i Sohen, Çâp-i Çehârom, Tahran: İntişârât-i Sohen.
- Hicazî, Muhammed. (1352 hş). Âyîne, Cild-i Evvel u Dovvom, Çâp-i Nûzdehom, Tahran: Çâphâne-i Ofset-i Gulşen.
- Kanar, Mehmet. (1999). Çağdaş İran Öyküleri (Seçkiler), İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Kına, Nurgül. (2016). Sâdık Çûbek, Naturalizmin Öykülerine Yansıması ve “Kafes” Adlı Sembolik Hikâyenin Türkçe Çevirisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, s. 207-240.
- Mu'în, Muhammed. (1371 hş). Ferheng-i Fârsî, I-VI, Çâp-i Heştom, Tahran: İntişârât-i Emîr Kebîr.
- Nejâd, Kâsım Hâşemî. (1393 hş). Bûte ber Bûte (Âsâr-ı Muâsırân der Bûte-yi Nakd), Çâp-i Dovvom, Tahran: İntişârât-i Herâs.

Sadîkî, Cemâl Mîr. (1382 hş). Edebiyyât-i Dâstânî (Kısse, Româns, Dâstân-ı Kûtâh, Român), Çâp-i Çehârom, Tahran: Çâphâne-i Behmen.

Sepânlû, Muhammed Âlî. (1387 hş). Nevîsendegân-i Pişrovân-i Îrân, Çâp-i Hefdom, Tahran: İntişârât-i Negâh.

Şemîsâ, Sîrûs. (1390 hş). Mektebhâ-yi Edebî, Tahran: Neşr-i Gatre.

Teslîmî, Âlî. (1393 hş). Gozârehâ-yi der Edebiyyât-i Muâsır-i Îrân (Dâstân): Pîşâmodern, Modern, Pesâmodern, Çâp-i Dovvom, Tahran: Neşr-i Ahterân.

Yâhakkî, Muhammed Ca'fer. (1388 hş). Cûybâr-i Lehzehâ (Edebiyyât-i Muâsır-i Farsî Nezm u Nesr), Çâp-i Yâzdehom. Tahran: Câmî.

Yâhakkî, Muhammed Ca'fer. (1376 hş). Çûn Sebû-yi Teşne (Edebiyyât-i Muâsır-i Farsî), Çâp-i Çehârom, Tahran: Câmî.

Yıldırım, Nimet. (2011). Mutûn-i Mu'âsır-i Fârsî, Erzurum.